

Een Orde van Journalisten?

Benoît Hansez

Onder wetenschappelijke begeleiding van
Prof. Dr. André Alen
en de Heer Frank Judo

Inleiding

“Une presse forte, libre et rigoureuse dans sa déontologie est un pilier essentiel de la démocratie; une presse timorée, asservie ou mercantile est toujours la marque d’une décadence”

M. Chazal de Mauriac

Artikel 139 G.W. (1831) bepaalde: “Het Nationaal Congres verklaart dat de volgende zaken, door afzonderlijke wetten, en binnen den kortst mogelijken tijd, dienen te worden geregeld: 1° de pers; (...)”¹

Van meet af aan erkende de Belgische rechtsorde het belang van de pers. De pers neemt immers een waakhondfunctie in. Ze dient het publiek te informeren over vragen van algemeen belang. Teneinde haar plicht naar behoren te vervullen, heeft de pers de geschikte middelen nodig. Deze middelen beperken zich niet tot een effectieve vrijheid van meningsuiting maar omvatten tevens de noodzakelijke toezichtmechanismen met het oog op het rechtmatig uitoefenen van de persvrijheid.

Ook al is het opgeheven, het voorschrift van artikel 139 G.W. (1831) behoudt zijn actualiteit. In de jongste jaren is het journalistieke milieu immers fel bekritiseerd, vooral vanuit de politieke en rechterlijke milieus. De politieke (wetgevende en uitvoerende machten) en rechterlijke machten hebben kritiek geleverd op de werking van de pers. In 1995 kwam de gespannen verhouding tot een hoogtepunt naar aanleiding van de Augusta-zaak. Aan de ene kant publiceerde de pers allerlei berichtgeving over de hangende zaak; aan de andere kant reageerde de rechterlijke macht door huiszoeken en

¹ Opgeheven op 14 juni 1971, *B.S.*, 8 juli 1971.

inbeslagnemingen in de kantoren van verschillende dagbladen.² Met het oog op het normaliseren van de verhouding besloot de toenmalige Minister van Justitie een rondetafelconferentie te houden tussen de verschillende partijen, namelijk politici, magistraten en journalisten maar ook academici, advocaten. Centraal in de discussies stond het organiseren van toezichtmechanismen op de pers. Verschillende deelnemers stelden de oprichting van een Orde van journalisten voor.

Het idee van een Orde van journalisten is echter niet nieuw in België. Reeds in 1936 werd een voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten voorgesteld. Dit ontwerp spruit voort uit de werken van de Vierde commissie van het Studiecentrum voor de Hervorming van den Staat.³

In het kader van dit werk heb ik de ontwikkeling van de voorstellen betreffende het statuut van de journalist bestudeerd, in het bijzonder de voorstellen betreffende het oprichten van een Orde van journalisten. Mijn uiteenzetting is verdeeld in twee delen. Het eerste deel behandelt de historische evolutie van het idee van een Orde van journalisten. Het is voornamelijk beschrijvend bedoeld. Het tweede deel omvat mijn persoonlijke opvatting over het onderwerp, namelijk over de wenselijkheid van het oprichten van een Orde of de mogelijke alternatieven.

1. De historische ontwikkeling van de idee van een Orde van journalisten

Drie periodes zijn te onderscheiden. Uitgangspunt is het voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten van het Studiecentrum voor de Hervorming van den Staat (1936). Vervolgens bespreek ik zeer summier de voorstellen die het statuut van de journalist betreffen gedurende de periode 1940-1995. Ten slotte wordt het Colloquium “Justitie en Pers” georganiseerd door de Senaatscommissie (7, 8 en 9 december 1995) becommentarieerd.

² Bepaalde auteurs spreken van de “Agusta-kater”. Zie J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, *De vierde macht. De gespannen driehoeksverhouding tussen media, gerecht en politiek*, Groot-Bijgaarden, Globe, 1996, p. 17.

³ HAESAERT meent zelfs dat de grondslagen van een Orde van journalisten in den Algemeenen Belgischen Persbond liggen, die officieel op 8 november 1886 werd gesticht. De actieve ontwikkeling van het idee van een Orde begon op 8 november 1931, wanneer de algemene vergadering van de Beroepsunie een ontwerp van Tableau der journalisten aannam. Zie J.-P. HAESAERT, *Het statuut van de dagbladpers in België*, Gent, Drukkerij Erasmus, 1938, p. 50.

1.1. Het voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten (1936)

1.1.1. Algemeen

De Vierde commissie gaat uit van een basisstelling die gemeenschappelijk is voor de beroepen van advocaten, geneesheren en journalisten en die leidt tot de oprichting van een Orde:

“De uitoefening van het beroep van advocaat, van geneesheer, en van journalist vereischt een hoogen graad van bevoegdheid en van geweten; elk van deze beroepen in zijn eigen gebied, belangt zeer nauw de gemeenschap aan en zij vereischten bijgevolg de waarborg en het gezag van een organisatie, die men een orde noemt.”

Vervolgens onderstreept de commissie het belang van de functie van de journalist in de maatschappij. Aangezien de journalist een belangrijke invloed uitoefent op de openbare mening, dient hij zijn taak op een behoorlijke manier te vervullen, hetgeen plichten en verantwoordelijkheden met zich meebrengt. De commissie voegt eraan toe dat de journalist alleen staat om deze plichten te kennen en te vervullen.

“Om aan al deze eischen te voldoen, om zijn plicht te kennen en te vervullen staat de journalist nagenoeg alleen, slecht voorbereid, slecht gesteund”.

Om deze situatie te verhelpen stelt de commissie twee middelen voor: de wet of de vereniging. Ze verwerpt meteen de wet om twee redenen. Enerzijds stelt de commissie dat de wetgever niet graag ingrijpt in de zaken van de pers. Anderzijds legt ze de nadruk op de nood aan vorming boven de bestraffing. Daartoe is de wet geen geschikt middel, stelt de commissie.

De commissie heeft zich nadien beperkt tot het behartigen van het instellen van een vereniging die de belangen van de journalisten zou verdedigen. Argumenten van interne en externe aard pleiten immers voor de vereniging:

“De vereeniging is een leerschool, waar iedereen den invloed ondergaat van het voorbeeld, van het voorbeeld der besten. Bovendien kan de vereeniging alléén met de noodige nauwkeurigheid en nuances de regelen van het beroep bepalen zooals zij voortvloeien uit de gemeenschappelijke praktijk van de “voorzichtigen” uit het beroep. (...) Het publiek, van zijn kant, krijgt dank zij de vereeniging waarborgen tegen de persoonlijke willekeur, die in de regeling en de tucht van de groep haar begrenzing en haar norm vindt”.

Niettemin bestaat een fundamenteel bezwaar tegen het oprichten van een Orde van journalisten, namelijk de persvrijheid. Artikel 18 G.W. (1831)⁴ kent eenieder de persvrijheid toe en verbiedt de censuur op een algemene wijze. Daarmee wordt elke preventieve maatregel bedoeld.⁵ De persvrijheid afhankelijk stellen van het lidmaatschap van de Orde van journalisten, maakt op die grond een verboden preventieve maatregel uit.

Dit grondwettelijke bezwaar werd onderzocht door Dabin. De commissie heeft twee vormen van Orde op het oog: een verplichte orde en een vrije orde. Dabin meende dat beide vormen niet strijdig waren met de grondwet. De commissie opteerde echter uiteindelijk voor een vrije Orde van journalisten.

1.1.2. Vrije Orde van journalisten

Een vrije Orde van journalisten is wat de commissie noemt een gematigde en realistische interpretatie van het principe van de Orde. De journalisten behouden hun volledige vrijheid om zich er al dan niet bij aan te sluiten. Dabin meent dat deze vorm het grondwettelijk bezwaar doorstaat; daartoe ontwikkelt hij een redenering a contrario.

In de eerste plaats stelt hij de vraag: “brengt de erkenning, door den Staat, van een Orde van journalisten met toekenning van een speciaal statuut, waaraan naast zekere bijzondere plichten, zekere voorrechten verbonden zijn, mede dat van de zijde van den Staat inbreuk wordt gemaakt op de vrijheid van de drukpers?”

Dabin ontleedt de persvrijheid zoals ze in de grondwet wordt gewaarborgd. Hij verklaart dat de Staat op grond van artikel 18 G.W. (1831) enkel gehouden is tot een negatieve verplichting, namelijk de verplichting waarbij “de Staat niets mag doen dat, van ver of van nabij, middellijk of onmiddellijk, om het even welken burger zou beletten, zijn meening vrijelijk uit te drukken.”

De Staat is daarentegen niet gehouden tot een positieve verplichting waarbij de effectiviteit van de persvrijheid zou worden gewaarborgd. Deze vaststelling neemt evenwel niet weg dat de grondwet niet verbiedt dat de Staat daartoe zijn steun verleent. Verder gaande stelt Dabin dat deze steun, vermits hij vrij is, aan bepaalde voorwaarden kan worden onderworpen, namelijk aan “de inschrijving op de lijst van de Orde van journalisten.” Deze steun kan bestaan in bepaalde faciliteiten ten gunste van de journalist die lid is van de Orde, zoals “vrijgeleide, doorgangskarten”.

⁴ Artikel 25 G.W. (1994).

⁵ J. VELAERS, *De beperking van de vrijheid van meningsuiting*, I, Antwerpen, Maklu, 1991, nrs. 80-84, pp. 111-113.

Vraag kan worden gesteld of deze voordelige behandeling van de journalisten-leden van de Orde geen discriminatie is in de zin van artikelen 6 en 6bis G.W. (1831). Dabin antwoordt daarop dat het gelijkheidsbeginsel geen beletsel is voor een ongelijke behandeling indien de ongelijkheid verantwoord is. In dit geval meent Dabin dat het landsbelang de ongelijke behandeling vereist.

1.1.3. Verplichte Orde van journalisten

De verplichte Orde is de radicale uitwerking van het idee van de Orde van journalisten. Bedoeld wordt: alleen de ingeschreven journalisten hebben het recht het beroep van journalist uit te oefenen en de inschrijving op de lijst van de Orde is een voorwaarde voor de uitoefening van de vrijheid van de drukpers. Hierbij verdedigt Dabin een eigen opvatting die niet gevolgd is door de commissie. Hij weerlegt drie grondwettelijke bezwaren; men kan echter twijfelen aan de grondwettelijkheid van een verplichte Orde van journalisten.

Het belangrijkste bezwaar bestaat in de overeenstemming met artikel 18 G.W. (1831). Dabin is ervan overtuigd dat het oprichten van een verplichte Orde van journalisten het grondwettelijk principe van de vrijheid van de drukpers niet raakt. Uitgangspunt van zijn redenering is de vereiste zelfstandigheid van de Orde ten aanzien van de Staat.

“Men veronderstelt dat die verplichte orde zelfstandig zou zijn, in die zin dat de Staat niet het recht zou hebben zich met haar huishoudelijke organisatie en haar beslissingen te bemoeien”.

Daaruit leidt hij af dat de persvrijheid niet zou aangetast worden doch integendeel gevrijwaard.

“Juist wegens het feit dat de Orde zelfstandig, wat wil zeggen vrij, zou zijn, zou de vrijheid van de drukpers gevrijwaard zijn”.

Om dit standpunt te gronden vertrekt Dabin van de geest van de grondwetgever: de constituant heeft de pers aan de tucht van de Staat willen onttrekken, doch hij heeft er zich niet tegen verzet dat de pers zichzelf aan de tucht zou onderwerpen. Hierbij erkent men de redenering a contrario.

Is de teleologische interpretatie dienaangaande gunstig, evenwel stuit een verplichte Orde van journalisten op de letter van artikel 18 G.W. (1831) dat het verbod van censuur huldigt. Het argument van Dabin overtuigt niet: “Dit zou niet een preventieve maatregel, doch een eenvoudige reglementerende regel zijn, zoals elke constitutionele vrijheid er zou kunnen eischen”. Integendeel. Een reglementering die de uitoefening van de persvrijheid afhankelijk stelt van

het lidmaatschap van de Orde van journalisten, is een verboden preventieve maatregel in de zin van artikel 18 G.W. (1831).⁶

Daarnaast zou een verplichte orde strijdig kunnen zijn met de vrijheid van vereniging. Volgens Dabin zou dat wel zo zijn indien de vrijheid van vereniging niet enkel in een positieve zin (vrijheid van aansluiting) wordt gepercipieerd, doch eveneens in een negatieve zin (vrijheid van niet-aansluiting).

Ten slotte legt hij de nadruk op de mogelijke invloed die de tucht op de persvrijheid zou kunnen scheppen. Vermits persmisdriven strafbaar zijn, zonder dat de persvrijheid nochtans aangetast wordt, ziet Dabin niet hoe tuchtsancties de persvrijheid zouden bedreigen. “Anders moet worden aangenomen dat de vrijheid van de drukpers alleen bij de wet kan worden beperkt en niet bij een corporatieve regel, wat niet juist is”, aldus Dabin.

1.1.4. De keuze van de Commissie: een gematigde en realistische interpretatie van het principe van de Orde

Zonder het idee van een verplichte Orde expliciet te verwerpen, kiest de Commissie voor een vrije Orde van journalisten om redenen van voorzichtigheid.

De Orde van journalisten zou de persvrijheid als grondslag hebben. Ze zou het orgaan van het beroep van journalist zijn, dat bevoegd zou zijn om de normen van het beroep uit te vaardigen en sancties uit te spreken. De orde is vrij in die zin: de journalist behoudt zijn vrijheid om er zich al dan niet bij aan te sluiten. De voorzichtigheid bevordert deze oplossing. Uit de feiten moet de verplichte aansluiting voortvloeien. Evenmin doet de aansluiting bij de Orde voorrechten ontstaan. De inschrijving op de lijsten van de Orde verleent de titel van journalist⁷, maar daaraan worden geen bijzondere rechten gehecht. De persvrijheid blijft voor de niet-ingeschreven journalisten onverkort. Niettemin genieten de ingeschrevenen bepaalde voordelen die als vergoeding van bewezen diensten ten voordele van de samenleving zijn aangezien en die de uitoefening van het beroep moeten vergemakkelijken. Artikel 21 van het voorontwerp van wet somt bepaalde voordelen op met betrekking tot openbare besturen zoals “doorgangskarten, toegangsbiljetten, bijzondere voorwaarden in zake posterijen, telegrafien, telefonen en spoorwegen”. Eveneens geniet de

⁶ A. ALEN, *Handboek van het Belgisch Staatsrecht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1995, nr. 626, p. 599; A. MAST en J. DUJARDIN, *Overzicht van het Belgisch grondwettelijk recht*, 8^e druk, Gent, E. Story-Scientia, 1985, nr. 496, p. 565; J. VELAERS, *o.c.*, nr. 142, p. 160.

⁷ Zie artikel 19 Voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten, in Studiecentrum tot hervorming van den staat, *De hervorming van den Staat*, Brussel, 1937, p. 303. Artikel 23 voorziet in een straf ten opzichte van degenen die de titel van journalist openbaar zou vorderen of gebruiken zonder tot de Orde te behoren.

ingeschreven journalist het bronnengeheim.⁸ In het licht van de recente rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zou dit in strijd zijn met artikel 10 E.V.R.M.⁹ Het bronnengeheim voorbehouden aan de journalisten die lid zijn van de Orde, zou een ongeoorloofde inmenging uitmaken in de vrijheid van meningsuiting die artikel 10 eenieder waarborgt.

1.1.5. De gevolgen van het voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten

Zoals men weet betekende de Tweede Wereldoorlog het einde voor de werken van het Studiecentrum. Een voorontwerp van wet strekkende tot instelling van een Orde van journalisten ontstond daar nochtans in 1945 uit maar werd nooit aan het Parlement voorgelegd. Het werd onderworpen aan het advies van de Belgische Persbond die het voorontwerp met 117 tegen 99 stemmen afwees.¹⁰

1.2. De periode 1940-1995

Kenmerkend voor deze periode is de ontwikkeling van de materie op dubbel vlak: het statuut van de journalist en het statuut van het beroep. Demarteau en Duwaerts noemen beide aspecten het stoffelijke statuut resp. het zedelijke statuut.¹¹ Enkel wat het individuele statuut van de journalist betreft zijn er concrete wetswijzigingen. De politieke initiatieven gaan telkens gepaard met gezaghebbende adviezen van de afdeling wetgeving van de Raad van State over de grondwettelijkheid van de voorgestelde reglementering. Wat de organisatie van het beroep van journalisten betreft, zijn er slechts doctrinaire discussies en voorstellen.

1.2.1. Het statuut van journalist

Vier wettelijke initiatieven die het statuut van de journalist beogen te regelen, dienen in aanmerking te worden genomen, want ze geven de wil van de wetgever weer de organisatie van het beroep van journalist te reguleren.

Een eerste regelgeving betreft de nationale perskaart.¹² De perskaart is een identificatiemiddel dat de hoedanigheid van journalist waarborgt.¹³ Een tweede

⁸ Artikel 24 Voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten in *De Hervorming van den Staat, o.c.*, p. 304.

⁹ Hof Mensenrechten, arrest Goodwin van 27 maart 1996, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-II, p. 500, § 39.

¹⁰ J. DEMARTEAU en L. DUWAERTS, *Rechten en plichten van de journalist*, 1955, p. 142.

¹¹ J. DEMARTEAU en L. DUWAERTS, *o.c.*, pp. 142-145.

¹² M.B. 4 januari 1940 tot invoering van een perskaart ten behoeve der beroepsjournalisten en der beroepsfilmreporters, gewijzigd bij M.B. 27 december 1946 betreffende de nationale perskaart en bij M.B. 23 september 1963, *B.S.*, 17 oktober 1963.

¹³ Zie J. DEMARTEAU en L. DUWAERTS, *o.c.*, p. 142.

regelgeving erkent en beschermt de titel van beroepsjournalist.¹⁴ Deze wet stelt de voorwaarden om de titel van beroepsjournalist te voeren en richt een erkenningcommissie op om de titel te verlenen. Bovendien maakt ze het onrechtmatig gebruik van de titel van beroepsjournalist strafbaar.¹⁵ De beroepsjournalist is geïdentificeerd door bijzondere identificatiedocumenten (derde regelgeving).¹⁶

Aan deze verschillende regelingen betreffende het statuut van de journalist zijn geen bijkomende rechten verbonden waardoor de persvrijheid rechtstreeks of onrechtstreeks zou worden voorbehouden aan een bepaalde categorie van personen.

De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft overigens met klem aangekondigd: “(...) de instelling van de titel laat ieders recht om in een krant te schrijven onverkort. Dit recht bestaat, los van de toekenning van de titel. De titel kent generlei monopolie of voorrecht toe. Alleen onder die voorwaarden is tegen het ontwerp geen grondwettelijk bezwaar in te brengen en druist het niet in tegen artikel 10 van het verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden”.¹⁷

Eveneens bevestigt de wetgever deze zienswijze naar aanleiding van een ontwerp van verklaring tot herziening van de grondwet van 1965: “De Commissie oordeelde dat het beginsel van de persvrijheid waaraan niet getornd mag worden, de organisatie van het beroep helemaal niet verbiedt, mits om het even wie op elk ogenblik journalist kan zijn”.¹⁸

Een vierde wettelijk initiatief dient ten slotte in acht genomen: het gaat om het wetsvoorstel tot bescherming van het zwijgrecht in hoofde van de professionele persmedewerkers die worden gedagvaard om te worden gehoord.¹⁹ Het voorstel beoogde het bronnengeheim voor te behouden aan de beroepsjournalisten zodat deze titel een recht verleende aan de beroepsjournalisten.

De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft de ongrondwettelijkheid van dit voorstel onderstreept: “Dat recht [het recht om de informatiebronnen te verzwijgen] mag niet uitsluitend aan beroepsjournalisten worden toegekend. Artikel 18 van de Grondwet verzet zich daartegen. De wet van 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van

¹⁴ Wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, *B.S.*, 14 januari 1964.

¹⁵ H. ADRIAENS, *De erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist*, in *Adm. Lex*, Brugge, Die Keure, 1967, nr. 39, p. 27.

¹⁶ K.B. 12 april 1965 tot instelling van identificatiedocumenten ten behoeve van beroepsjournalisten en persbedrijven, *B.S.*, 21 mei 1965.

¹⁷ Advies R.v.St., *Parl. St.*, Senaat, 1962-63, nr. 167, p. 6.

¹⁸ *Parl. St.*, Kamer, 1964-65, nr. 93/1 (bijlagen) zitting 3 maart 1965.

¹⁹ *Parl. St.*, Kamer, 1986-87, nr. 786/1.

beroepsjournalist verbindt trouwens geen enkel recht aan die titel. Hij die af en toe in een dagblad schrijft moet evengoed beschermd worden als de beroepsjournalist”.²⁰

Gelet op de recente rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dient deze zienswijze goedgekeurd te worden.²¹

1.2.2. Een Orde van journalisten

Reeds in het kader van de voorbereidende werken van de wet van 30 december 1963 betreffende de titel van beroepsjournalist hadden de eerste minister en de minister van justitie de wil geuit de organisatie van het beroep van journalist te reguleren: “Ze beschouwden dit wetsontwerp als een begin waaruit later, met medewerking van de wetgever, bepaalde organisatorische vormen zouden kunnen groeien die het hunne zouden bijdragen tot de uitwerking van een door de grote meerderheid der journalisten aanvaarde plichtenleer”.²² Niettemin moet men vaststellen dat deze woorden “dode letter” voor de wetgever zijn gebleven en dat zij enkel aanleiding hebben gegeven tot doctrinaire discussies.

De meeste auteurs verdedigen het idee van een vrije orde van journalisten.²³ Artikel 18 G.W. (1831) wordt enkel geëerbiedigd in de mate de uitoefening van de persvrijheid niet afhankelijk wordt gesteld van de toetreding tot een orde van journalisten. Demarteau en Duwaerts menen dat een vrije orde haar nut behoudt: de ingeschreven journalisten zijn onderworpen aan bijzondere plichten en genieten sommige voordelen. Uit deze omstandigheden zou de grote massa der journalisten tot de Orde willen behoren, hetgeen het tuchtgezag van de Orde ten goede zou komen.²⁴

Evenwel heeft een auteur gepleit voor het oprichten van een verplichte orde van journalisten.²⁵ Dit standpunt werd meteen betwist.²⁶ Dumez meent dat het de journalist zelf en de journalist alleen toekomt de deontologische regels van het beroep te bepalen en af te dwingen in het kader van een Orde van journalisten. Van meet af aan verwerpt hij de argumenten contra die de perswereld doorgaans aanvoert; het verlies van onafhankelijkheid ten aanzien

²⁰ Advies R.v.St., *Parl. St.*, Kamer, 1986-87, nr. 786/2, p. 2.

²¹ Hof Mensenrechten, arrest Goodwin van 27 maart 1996, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-II, p. 500, § 39. Het bronnengeheim mag niet voorbehouden worden aan een bepaalde categorie van journalist aangezien het zijn grondslag vindt in artikel 10 E.V.R.M. dat enieder de persvrijheid waarborgt.

²² *Parl. St.*, Senaat, 1962-63, nr. 296, verslag namens de Commissie van Justitie.

²³ Zie J. DEMARTEAU en L. DUWAERTS, *o.c.*, pp. 142-145, A. MAST, *De vrijheid van drukpers*, in *Adm. Lex*, Brugge, Die Keure, nr. 73, p. 42; J.M. VAN BOL, “Presse et liberté d’expression”, *Ann. Dr.*, 1980, p. 232; J. VELAERS, *o.c.*, nrs. 144-146, pp. 162-168.

²⁴ J. DEMARTEAU en L. DUWAERTS, *o.c.*, p. 144.

²⁵ P. DUMEZ, “Grenzen aan de journalistieke vrijheid”, *R.W.*, 1975-76, pp. 897-916.

²⁶ J. LIEVENS, “Vraagtekens bij een eventuele orde van journalisten”, *R.W.*, 1975-76, pp. 2059-2062.

van de bewindhebbers, de problematiek van de vorming, de vrees voor corporatisme, de interne problemen, het dienstverband van de journalist ten aanzien van de eigenaar/uitgever van de krant. Vervolgens vermeldt hij de verschillende voordelen van een dergelijk systeem: de onafhankelijkheid, het daaruit voortvloeiende gezag van de beroepscode, de kwaliteit van de journalistiek door invoering van toegangsvoorwaarden met betrekking tot algemene en specifieke beroepskennis. Ten slotte en in subsidiaire orde onderzoekt de auteur zeer summier de grondwettigheid van zijn voorstel. Hij stelt dat het de lege lata aanvaardbaar zou zijn. Daartoe wendt hij een exegetische en een evolutieve interpretatiemethode aan en verwerpt hij de historische bedoeling van de grondwetgever. Volgens Dumez staat het in artikel 18 G.W. (1831) nergens te lezen dat elk preventief optreden in verband met de persvrijheid verboden is. Alleen worden de censuur en de borgstelling expliciet verboden. Bovendien meent hij dat artikel 18 een eigen zelfstandig leven heeft gelopen, onafhankelijk van de op de achtergrond liggende bedoeling van zijn opsteller. “Het is overigens niet de eerste maal dat aan de onderliggende bedoeling van de grondwetgever wordt getornd”, aldus Dumez en hij citeert het voorbeeld van de vrijheid van vereniging. Ten slotte legt hij de nadruk op het recht van het publiek om eerlijk te worden geïnformeerd.²⁷

Men kan deze opvatting niet bijtreden. Ten eerste druist ze frontaal in tegen het absolute verbod van preventieve maatregelen. Ook al is het verbod van elke preventieve maatregel niet expliciet in artikel 18 G.W. (1831) voorzien, de door Dumez aangewende exegetische interpretatie van dit artikel is onaanvaardbaar.²⁸ Daarenboven was een andere interpretatie van de grondwet helemaal niet verantwoord door de toenmalige omstandigheden; de grondwetgever had zich immers een jaar of tien vroeger geuit in een strijdige zin.²⁹ Tenslotte impliceert het recht van het publiek om eerlijk geïnformeerd te zijn niet noodzakelijk het oprichten van een verplichte Orde van journalisten. Zoals Lievens vaststelde is de juridische grondslag van dit voorstel zeer pover.³⁰

Velaers vat de stand van zaken anno 1991 op een genuanceerde wijze samen. Geïnspireerd door het voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten van het Studiecentrum, schetst hij een statuut van de journalist met bijkomende rechten.³¹ Vermits de grondwet de Staat niet verplicht aan de pers steun te geven met het oog op de effectieve uitoefening van de persvrijheid, belet artikel 18 G.W. (1831) niet dat de Staat zijn faciliteiten verleent en deze tevens afhankelijk te stellen van bepaalde voorwaarden, in het bijzonder het

²⁷ Zie P. DUMEZ, *l.c.*, pp. 914-917.

²⁸ Zie J. VELAERS, *o.c.*, nr. 90, pp. 117-118; A. ALLEN, *o.c.*, nr. 626, p. 599; A. MAST en J. DUJARDIN, *o.c.*, nr. 498, p. 567.

²⁹ Zie Ontwerp van verklaring tot herziening van de grondwet van 1965, *Parl. St.*, Kamer, 1964-65, nr. 93/1 (bijlagen) zitting 3 maart 1965.

³⁰ J. LIEVENS, *l.c.*, p. 2059.

³¹ J. VELAERS, *o.c.*, nrs. 144-146, pp. 162-168.

lidmaatschap van de Orde van journalisten. Het enige voorbehoud is de naleving van het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod.³² Er moet een objectieve en redelijke verantwoording bestaan om die faciliteiten uitsluitend aan de ingeschreven journalisten toe te kennen. Faciliteiten zoals door de openbare besturen verleende doorgangskarten, toegangbiljetten, bijzondere voorwaarden bij het gebruik van de posterijen, de telefoon, de telegraaf en de spoorwegen zijn gerechtvaardigd. In tegenstelling tot Dabin meent Velaers dat de selectieve toekenning van het bronnengeheim aan de beroepsjournalist een discriminatie in het leven roept. Aangezien de persvrijheid eenieder wordt gewaarborgd, zou de toekenning van het bronnengeheim enkel aan de beroepsjournalisten een onredelijke ongelijke behandeling zijn die de persvrijheid van de niet-beroepsjournalisten zou kunnen aantasten.³³ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft deze zienswijze goedgekeurd naar aanleiding van het arrest-Goodwin waardoor het verklaart dat het bronnengeheim “*une des pierres angulaires de la liberté de la presse*” is.³⁴ Aangezien artikel 10 E.V.R.M. de vrijheid van meningsuiting eenieder toekent, maakt een selectieve toekenning van het bronnengeheim een verboden discriminatie in de zin van artikel 14 E.V.R.M.

1.3. Het Colloquium “Justitie en Pers” van 7, 8 en 9 december 1995

De verhouding tussen gerecht en media is zeer zelden rustig geweest. Beide milieus moeten immers aan verschillende regels beantwoorden. De auteurs spreken van een problematische relatie, spanningsveld of gespannen verhouding.³⁵ Deze problematiek is echter niet nieuw; reeds in 1970 was de vraag naar de “delicate betrekkingen tussen de pers en het gerecht” aan de orde in de mercuriaal van advocaat-generaal Van de Vliedt.³⁶ Het hoogtepunt in deze gespannen verhouding kwam in de loop van het jaar 1995, naar aanleiding van de zaak-Agusta. Beide partijen kwamen in botsing. Enerzijds publiceerde de pers artikelen in strijd met de beginselen van de strafvervolging; anderzijds reageerde de rechterlijke macht door huiszoekingen en inbeslagname in de perskantoren. Vijfentwintig jaar na advocaat-generaal Van de Vliedt sprak advocaat-generaal De Lentdecker een gelijksoortige mercuriaal uit.³⁷ Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie Velu besteedde eveneens zijn mercuriaal aan de betrekkingen tussen pers en

³² Artikelen 6 en 6bis G.W. (1831). Artikelen 10 en 11 G.W. (1994).

³³ J. VELAERS, o.c., nr. 146, pp. 165-168.

³⁴ Hof Mensenrechten, arrest Goodwin van 27 maart 1996, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-II, p. 500, § 39.

³⁵ Zie D. VOORHOOF, “Media en gerechtsverslaggeving”, *Panopticon*, 1989, p. 217; B. VANLERBERGHE, “Gerechtsverslaggeving: de vrijheid van meningsuiting en het recht op een eerlijk proces in een gespannen verhouding”, *P.&B.*, 1995, p. 167.

³⁶ E. VAN DE VLIEDT, “Beschouwingen over de vrijheid van drukpers en de informatie”, rede uitgesproken door de advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel, op de plechtige openingszitting van 1 september 1970, *R.W.*, 1970-71, pp. 193-214.

³⁷ J. DE LENTDECKER, “De berichtgeving door de pers en gerecht”, Rede uitgesproken op 1 september 1995, Brussel.

gerecht.³⁸ Daarop zijn ook replieken van de pers gekomen.³⁹ Uit deze “Agustakater” ontstond een maatschappelijk debat over de problematiek. De toenmalige Minister van Justitie verzocht drie hoogleraren om pre-adviezen. Daarna organiseerde de Senaatscommissie van Justitie een colloquium over justitie en pers dat de verschillende actoren van het spanningsveld verenigde, namelijk de journalisten, de juristen en de politici. Individuele tussenkomsten en ronde tafels hebben plaatsgevonden. Uit deze driedaagse discussies zijn nieuwe voorstellen aan bod gekomen en heeft iedere partij gepoogd de andere te verstaan.

1.3.1. De drie pre-adviezen⁴⁰

Uit de drie hoogleraren (Bosly –UCL, D’Hooghe –KUL, Voorhoof –RUG) behandelt enkel Voorhoof de vraag naar een Orde van journalisten⁴¹. Hij antwoordt er evenwel afwijzend op door te stellen dat “een Orde van journalisten ongrondwettig, in strijd met artikel 10 E.V.R.M., onwerkbaar en ongewenst is”.⁴²

Het belangrijkste argument tegen de oprichting van de Orde is de persvrijheid. Zowel artikelen 19 en 25 G.W. (1994)⁴³ als artikel 10 E.V.R.M. verzetten zich tegen een Orde van journalisten en een daaruit voortvloeiend monopolierecht tot het uitoefenen van het beroep van journalist. De persvrijheid mag niet worden voorbehouden aan die journalisten die de door de overheid bepaalde voorwaarden vervullen. Evenmin mag de uitsluiting van de Orde niet leiden tot het ontzeggen van de uitoefening van de persvrijheid.

Eveneens merkt Voorhoof praktische bezwaren die met een Orde van journalisten zijn verbonden, rekening houdend met de actuele middelen van toegang tot en participatie aan gedrukte media, audiovisuele media en elektronische media (informatiesnelweg). Hij laat echter na nader te

³⁸ J. VELU, “Beschouwingen over de Europese regelgeving inzake betrekkingen tussen gerecht en pers”, rede uitgesproken door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van dit Hof, de 1^e september 1995, *Arr. Cass.*, 1996, pp. 3-86.

³⁹ Zie o.a. P. DELTOUR, “Van lekken en slechte loodgieters”, in J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, *De vierde macht. De gespannen driehoeksverhouding tussen media, gerecht en politiek*, Groot-Bijgaarden, Globe, 1996, pp. 105-115.

⁴⁰ *Justitie & Media: drie pre-adviezen op vraag van de Minister van Justitie*, Brussel, Belgisch staatsblad, 1995.

⁴¹ D’HOOGHE overweegt de oprichting van een Orde van journalisten op geen enkele plaats in zijn pre-advies. Hij beschouwt enkel een zelfregulering en zelfsanctionering in de praktijk als niet mogelijk. Daarentegen overweegt hij de oprichting van een onafhankelijke commissie bestaande uit o.m. beroepsjournalisten en uit magistraten. Zie D. D’HOOGHE, “De houding van het gerecht ten aanzien van de media”, in *Justitie & Media: drie pre-adviezen op vraag van de Minister van Justitie, o.c.*, pp. B - 19-20.

⁴² D. VOORHOOF, “De relatie media en justitie vanuit het perspectief van de persvrijheid en de vrijheid van expressie en informatie”, in *Justitie & Media: drie pre-adviezen op vraag van de Minister van Justitie, o.c.*, p. C - 54.

⁴³ Artikelen 14 en 18 G.W. (1831).

omschrijven om welke bezwaren het gaat. Velaers daarentegen onderstreept dat een selectieve toekenning van bepaalde faciliteiten aan de beroepsjournalisten verantwoord zou zijn in het licht van artikelen 10 en 11 G.W. (1994), aangezien de informatiemiddelen gekenmerkt zijn door schaarste en met het oog op een doelmatige informatieverstrekking naar het ruime publiek toe.⁴⁴

Ten slotte weert Voorhoof het spoor van de zelfregulering af. Hij kiest voor een pluridisciplinair toezichtorgaan dat belast zou zijn met de beoordeling en de toetsing van de journalistieke deontologie. Niet alleen journalisten maar ook magistraten, ethici, advocaten, vertegenwoordigers uit het forensisch welzijnswerk of reclasseringsorganisaties moeten daarbij betrokken worden. Men is derhalve ver van het idee van een Orde van journalisten.

1.3.2. De handelingen van het colloquium

Vershillende personaliteiten, zowel journalisten, als juristen en politici hadden het woord en konden spreken met hun eigen “wereldbeeld” over de problematiek. Men kan grote lijnen trekken uit de verschillende handelingen.

a. Het standpunt van de journalisten⁴⁵

De journalisten zijn resoluut tegenstanders van een Orde van journalisten. Verschillende redenen, zowel van juridische als van politieke en historische aard, komen aan bod.

Eerst zijn er juridische argumenten die de journalisten afleiden uit de persvrijheid zoals gewaarborgd door artikelen 19 en 25 G.W. (1994) en artikel 10 E.V.R.M. Preventieve maatregelen mogen niet worden ingevoerd. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. De wet van 30 december 1963 betreffende de titel van beroepsjournalist is een evenwichtige maatregel.

Ten tweede vrezen de journalisten voor hun onafhankelijkheid. Ze overwegen de oprichting van een Orde als een bevoogding van buitenaf van de pers.⁴⁶

⁴⁴ J. VELAERS, “Vrijheid en verantwoordelijkheid: twee grondwettelijke waarden. Enkele beschouwingen over de artikelen 25 en 150 van de grondwet”, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995*, Brussel, 1995, pp. 81-100.

⁴⁵ Zie de standpunten van L. CROONEN, “Het standpunt van de uitgevers t.a.v. persvrijheid in een snel evoluerende samenleving”, pp. 49-51; F. VOETS, “L’éthique des médias: alibi ou piège”, pp. 167-170; G. LEFÈVRE, “Journalistes sans statuts mais avec profession”, pp. 179-183 in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.* Zie ook buiten de schoot van het Colloquium maar in de golf ervan M. DOORNAERT, “Kies de waarheid, geen partij”, in J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, o.c., pp. 43-59.

⁴⁶ Zie o.a. de stevige reactie van M. FROMONT bij het debat na de ronde tafel op 8 december 1995 in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, pp. 230-231.

Zoals Doornaert het schrijft, moeten de journalisten zich soms oneerbiedig opstellen ten aanzien van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht.⁴⁷

Ten derde zou geen Orde opgericht kunnen worden omdat de journalisten geen vrij beroep vormen. Journalisten werken onder arbeidsovereenkomsten, statuten van de openbare dienst, als zelfstandigen, als “vals-zelfstandigen”.

Ten vierde komt het de Orde niet toe te bepalen wie als journalist werkt en wie niet. Volgens Voets regelt een Orde de voorwaarden tot toegang voor een beroep. Dat is ondenkbaar voor de journalisten: “journalistiek, in haar essentie, is een open beroep”.⁴⁸ Volgens Doornaert is het bepalen wie als journalist werkt, “een prerogatief van de hoofdredacteurs die dat ontlenen aan hun benoeming door de eigenaars of directeurs van hun krant of medium”. Ze spreekt zelfs van “spoliatie van het eigendomsrecht”.⁴⁹

Ten slotte wijzen ze de idee van een Orde van journalisten om democratische redenen af.⁵⁰ Dienaangaande verwijzen de journalisten naar het Italiaanse voorbeeld van de “*Ordine dei Giornalisti*” die Mussolini oprichtte.

De journalisten pleiten voor wat ze noemen, een open dialoog naast zelfregulering.⁵¹ Het komt in de eerste plaats aan de interne structuren van de pers om over de naleving van de beroepsregels te waken, namelijk de uitgevers, de hoofdredacteurs, de journalisten en de representatieve beroepsorganisatie. Daarnaast moet er ook een “constante, open en kritische dialoog” zijn met de buitenwereld.⁵² Voets meent dat de journalisten verantwoordelijk zijn en dat ze openstaan voor de signalen uit de samenleving. Zijn voorstel bestaat in de instandhouding van de bestaande orde: “laat de instanties die binnen de AVBB [Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België] zijn opgericht hun werk doen”.⁵³ Deze instanties zijn de raad voor deontologie en het college voor deontologie die samengesteld zijn uit beroepsjournalisten en die bevoegd zijn om advies uit te brengen in deontologische kwesties. Daarnaast zijn er ook de erkenningcommissie van eerste instantie en de commissie van beroep die belast zijn met de verlening van de titel van beroepsjournalist.⁵⁴ Met het oog op de afdwinging van de deontologie stelt Lefèvre voor, de naleving van de

⁴⁷ M. DOORNAERT, *l.c.*, p. 53.

⁴⁸ F. VOETS, “L’*éthique des médias: alibi ou piège*”, p. 170, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995*, o.c.

⁴⁹ M. DOORNAERT, *l.c.*, p. 56.

⁵⁰ De journalisten vermelden die redenen niet. Misschien zou een Orde van journalisten een vorm van corporatisme met zich meebrengen die de persvrijheid in gevaar zou brengen.

⁵¹ Zie M. DOORNAERT, *l.c.*, p. 53; F. VOETS, *l.c.*, p. 170; G. LEFÈVRE, *l.c.*, pp. 180-181.

⁵² Zie M. DOORNAERT, *l.c.*, p. 53.

⁵³ F. VOETS, *l.c.*, p. 170.

⁵⁴ Artikel 2 wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, *B.S.*, 14 januari 1963, *err. B.S.*, 19 februari 1964.

deontologische regels als toekenningsvoorwaarde voor de titel van beroepsjournalist op te nemen.⁵⁵ Zodoende zou de erkenningcommissie bevoegd zijn om de titel van beroepsjournalist te schorsen of in te trekken in geval van niet-naleving van de deontologie. De commissie zou bijgestaan zijn door de raad en het college voor deontologie die advies omtrent het concrete geval zouden uitbrengen.⁵⁶ Deze uitwerking van de zelfregulering vertoont heel wat gelijkenissen met een Orde van journalisten.⁵⁷ Niettemin blijft Voets volhouden dat er met dit systeem geen sprake is van een Orde van journalisten maar dat journalisten een “constante, open en kritische dialoog met de buitenwereld” moeten voeren.

b. Het standpunt van de juristen⁵⁸

De juristen zijn doorgaans voorstanders van het idee van een professionele orde.⁵⁹ Ze zijn nochtans verdeeld over de vragen naar de benaming⁶⁰, de samenstelling⁶¹ en de bevoegdheid⁶² van de instelling.

Het meest genuanceerde voorstel komt van Velaers: een Orde van journalisten is ongrondwettig maar een Orde van beroepsjournalisten is niet ongrondwettig.⁶³ Uitgaand van de grondwettelijke bezwaren (artikelen 19 en 25 G.W. (1994) en artikel 10 E.V.R.M.) verwerpt hij het idee van een

⁵⁵ Zie artikel 1 wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist, *B.S.*, 14 januari 1963, *err. B.S.*, 19 februari 1964.

⁵⁶ Zie G. LEFÈVRE, *l.c.*, p. 180.

⁵⁷ Zie J. VELAERS, *l.c.*, pp. 99-100.

⁵⁸ Met de term “juristen” worden bedoeld: de magistraten, de advocaten en de hoogleraren. Zie M. FRANCHIMONT, “Les rapports entre la justice et la presse”, pp. 70-71; C. PANIER, “De quelques idées reçues et de quelques suggestions susceptibles de l’être”, pp. 139-143; F. RINGELHEIM, “Les voies d’une régulation du rapport justice-médias”, pp. 53-58; J. VELAERS, “Vrijheid en verantwoordelijkheid: twee grondwettelijke waarden. Enkele beschouwingen over de artikelen 25 en 150 van de Grondwet”, pp. 95-100; J. VELU, “Présomption d’innocence et secret de l’instruction – Vermoeden van onschuld en onderzoeksgeheim”, pp. 27-30, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*

⁵⁹ Procureur-generaal VELU meent nochtans niet dat het instellen van een Orde van Journalisten de autoregulering zal kunnen verhelpen. Het bestaande stelsel (raad en college voor deontologie) van autoregulering verwezenlijkt ook niet de gewenste autoregulering. Zie J. VELU, *l.c.*, p. 30.

⁶⁰ Verschillende benamingen zijn voorgesteld: institut des journalistes professionnels, conseil supérieur des médias, orde van beroepsjournalisten, persraad.

⁶¹ De samenstelling van de instelling is een gevoelige vraag. Twee opvattingen zijn verdedigd: ofwel gaat het om een zuiver autoregulerend orgaan, samengesteld uitsluitend uit beroepsjournalisten, ofwel gaat het om een pluridisciplinair orgaan, samengesteld niet alleen uit journalisten, maar ook uit vertegenwoordigers van andere milieus zoals politici, magistraten, leden van de “société civile”, academici, ethici.

⁶² Opgemerkt dient te worden dat de Raad van Europa al diegenen die bij het journalistiek bedrijf betrokken zijn, het recht toekent autoregulerende normen uit te werken. Zie *Les médias dans une société démocratique*, 4e Conférence ministérielle européenne sur la politique des communications de masse, tenue à Prague les 7-8 décembre 1994, doc. du Conseil de l’Europe MCM(94)2, p. 23, aangehaald door VELU en RINGELHEIM.

⁶³ Dit voorstel is in verband te brengen met het bovenvermelde statuut van de journalist met bijkomende rechten.

verplichte orde van journalisten. Een vrije orde zou integendeel grondwettig zijn: hij baseert zich daarvoor op de wet van 30 december 1963 betreffende de titel van beroepsjournalisten. Enkel de journalisten die de titel van beroepsjournalisten willen dragen, zouden verplicht zijn lid te zijn van de Orde van beroepsjournalisten. Zodoende schendt de wetgever de grondwet niet aangezien de titel van beroepsjournalist geen monopolierecht toekent qua uitoefening van de persvrijheid. Deze Orde zou bevoegd zijn een Codex van de journalistieke deontologie te ontwikkelen en over de afdwinging ervan te waken. Een college, samengesteld uitsluitend uit beroepsjournalisten en eventueel voorgezeten door een beroepsmagistraat, zou tuchtsancties kunnen opleggen, gaande van de blaam tot de schorsing of zelfs de vervallenverklaring van het recht om de titel van beroepsjournalist te dragen. De beroepsjournalisten zouden eveneens bepaalde voordelen genieten. Een selectieve toekenning van deze voordelen moet geoorloofd zijn aan de hand van de internationale verdragen en de grondwet en moet geen afbreuk doen op het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod.⁶⁴ Daaruit zou een kwaliteitslabel voor de beroepsjournalisten voortvloeien.

c. Het standpunt van de politici⁶⁵

Politici lijken het eens te zijn over de wenselijkheid van een zelfregulering. Vandenberghe onderstreept dat zelfregulering een belangrijk element is voor de vorming van de deontologie.⁶⁶ Ze zijn het ook eens over het feit dat externe factoren ingevoerd moeten worden in het systeem van interne controle. Daarom stellen ze voor vertegenwoordigers van de maatschappij te betrekken bij deze structuren. Zodoende zou de zelfregulering corporatistische reflexen vermijden.

1.3.3. Conclusie

In zijn slottoespraak overwoog de Minister van Justitie de problematiek van de afdwingbaarheid van de deontologie binnen de perswereld. Hij aanvaardde de constitutionele bezwaren tegen het oprichten van een Orde van Journalisten maar sloot evenmin de deur voor toekomstige hervormingen. Hij noteerde het onderscheid van Velaers tussen een ongrondwettige orde van journalisten en een grondwettige orde van beroepsjournalisten. Naar zijn woorden “tekenen er zich dus duidelijke pistes af om het gestelde objectief te realiseren”.⁶⁷

⁶⁴ In die zin is de selectieve toekenning van het beroepsgeheim aan de beroepsjournalisten een schending van het E.V.R.M.

⁶⁵ Zie ronde tafel met politici in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c., pp. 256-259.*

⁶⁶ Reactie VANDENBERGHE, p. 258.

⁶⁷ S. DE CLERCK, Slottoespraak, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c., p. 277.*

Vraag is nu of de nieuwe regering en coalitiepartners en in het bijzonder de nieuwe Minister van Justitie rekening zullen houden met de resultaten van dit Colloquium en aan de woorden van toenmalige Minister van Justitie gevolgen zullen geven.

1.4. Continuïteit en discontinuïteit van de voorstellen

Uit dit historische overzicht van de voorstellen strekkende tot verbetering van het statuut van de journalisten, en in het bijzonder het oprichten van een orde van journalisten, dienen we een continuïteit en een discontinuïteit van de opvattingen vast te stellen.

Continuïteit bestaat op het vlak van het idee van zelfregulering. Reeds in de besluiten van de Vierde Commissie van het Studiecentrum voor de Hervorming van den Staat werd ervoor gepleit dat de “vereniging” voor de organisatie van het beroep van journalist moest zorgen. De tussenkomst van de wetgever werd ongewenst geacht.

“De vereniging is een leerschool, waar iedereen den invloed ondergaat van het voorbeeld der besten. Bovendien kan de vereniging alléén met de nodige nauwkeurigheid en nuances de regelen van het beroep bepalen zooals zij voortvloeien uit de gemeenschappelijke praktijk van de “voorzichtigen” uit het beroep”.⁶⁸

In 1995 blijft zelfregulering aan de orde ter gelegenheid van het Colloquium “Justitie & Pers”. Journalisten zijn beducht voor een wettelijk ingrijpen⁶⁹; politici verwerpen het idee van een externe controle.⁷⁰ Het is niet betwist dat de pers beschikt over een recht zich te reguleren.

Discontinuïteit bestaat op het vlak van de modaliteiten van de zelfregulering. Terwijl de Vierde Commissie opteerde voor het oprichten van een vrije Orde van journalisten, verdedigden de deelnemers van het Colloquium verschillende opvattingen. Men kan twee sporen onderscheiden. Aan de ene kant zijn er de voorstanders van een zuivere zelfregulering die uitsluitend door journalisten wordt uitgeoefend. Ze stellen het oprichten van een Orde van beroepsjournalisten voor. Dit voorstel sluit aan bij het voorontwerp van wet tot instelling van een Orde van journalisten van de Vierde Commissie van het Studiecentrum. Ze steunen beiden op de erkenning van een officiële titel van journalist. Aan de andere kant zijn er de voorstanders van een zelfregulering met externe trekjes. Ze stellen het oprichten van een pluridisciplinair orgaan

⁶⁸ Besluiten van de Vierde Commissie van het Studiecentrum tot Hervorming van den Staat, *De hervorming van den Staat*, Brussel, 1937, p. 288.

⁶⁹ P. DELTOUR, *Man bijt hond. Over pers, politiek en gerecht*, Antwerpen, Icarus, 1996, p. 100.

⁷⁰ Zie ronde tafel met politici in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, pp. 256-259.

voor, samengesteld niet alleen uit journalisten maar ook uit vertegenwoordigers van de “buitenwereld”.

Continuïteit bestaat ten slotte op het vlak van de juridische argumenten. Op geen enkel ogenblik is er sprake van een grondwetswijziging. Wel is er altijd getracht om de voorstellen conform de grondwet op te stellen. Het fundamentele knelpunt is steeds de persvrijheid zoals gewaarborgd door artikelen 19 en 25 G.W. (1994) en artikel 10 E.V.R.M. Een orde moet geen afbreuk doen op het recht van vrije meningsuiting van eenieder. Derhalve mag de wet geen preventieve maatregel in het leven roepen.

2. Persoonlijke opvatting

2.1. Algemeen

In verband met de bovenvermelde elementen heb ik een persoonlijk standpunt ingenomen. Ik ben voorstander van het oprichten van een Orde van journalisten. De reden ervoor is dat de journalist verantwoordelijk is. Het volstaat niet te verklaren dat “de journalisten verantwoordelijk zijn”, er moeten eveneens structuren zijn die voor deze verantwoordelijkheid dienen te zorgen. Ik denk zoals Panier dat een deontologie zonder afdwingingmechanismen en sanctiemogelijkheden een dood recht is.⁷¹ Evenmin wil ik de pers onderwerpen aan de controle van de traditionele machten. De pers heeft zich ontplooid als een onafhankelijke en zelfstandige macht naast de traditionele machten: de pers heeft het statuut van Vierde Macht.⁷² Daarom moet een systeem opgericht worden waarbij de journalisten zelf hun responsabilisering organiseren.

In de eerste plaats heb ik de wenselijkheid van dergelijke instelling verder uitgewerkt. Vervolgens onderzocht ik de juridische grondslagen van een Orde van journalisten. Ten slotte vulde ik dit concept in.

2.2. De wenselijkheid van een Orde van journalisten

De vrijheid van meningsuiting is een fundamentele pijler van de Rechtsstaat. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft het belang van de vrijheid van meningsuiting voor een democratische samenleving bevestigd naar aanleiding van het arrest-Handyside: “*La Liberté d’expression constitue l’un des fondements essentiels de pareille société [société démocratique], l’une des conditions primordiales de son progrès et de l’épanouissement de*

⁷¹ Zie C. PANIER, “De quelques idées reçues et de quelques suggestions susceptibles de l’être”, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, p. 140.

⁷² Zie reeds in 1937 in het kader van het Studiecentrum voor de Hervorming van den Staat, *De hervorming van den Staat*, Brussel, 1937, p. 283 e.v.; J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, *De vierde macht. De gespannen driehoeksverhouding tussen media, gerecht en politiek*, Groot-Bijgaarden, Globe, 1996.

chacun".⁷³ Dat betekent dat deze vrijheid de ruimste bescherming moet genieten.

De persvrijheid is een essentieel onderdeel van de vrijheid van meningsuiting. Aan de pers wordt een belangrijke taak toegewezen, namelijk inlichtingen en denkbeelden door te geven omtrent vragen van algemeen belang. Hierover heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een belangrijke overweging uitgesproken: "*Ces principes revêtent une importance particulière pour la presse: si elle ne doit pas franchir les bornes fixées en vue, notamment, de préserver la "sécurité nationale" ou de "garantir l'autorité du pouvoir judiciaire", il lui incombe néanmoins de communiquer des informations et des idées sur des questions d'intérêt public. A sa fonction qui consiste à en diffuser, s'ajoute le droit, pour le public, d'en recevoir. S'il en était autrement, la presse ne pourrait jouer son rôle indispensable de "chien de garde"*".⁷⁴ Hierbij erkent het Europees Hof expliciet een recht voor het publiek om geïnformeerd te zijn over zaken van algemeen belang. De waakhondfunctie impliceert dat de pers zijn taak op een behoorlijke manier uitoefent.

In deze overweging meldt het Europees Hof tevens dat de persvrijheid een relatieve waarde heeft. Artikel 10 § 2 E.V.R.M. voorziet uitdrukkelijk in beperkingen.⁷⁵ De journalist moet onder andere rekening houden met het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht en de rechten van anderen wanneer hij zijn vrijheid uitoefent. Bovendien vloeien beperkingen voort uit het conflict tussen mensenrechten. De vrijheid van meningsuiting heeft per se geen voorrang op het recht op een eerlijk proces of op het recht op eerbiediging van het privé-leven.

Het evenwicht tussen de verschillende belangen is uiterst moeilijk. De Belgische rechtsorde organiseert de afdwinging van de beperkingen van de persvrijheid in het kader van de systemen van burgerlijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid. Ze biedt nog niet de mogelijkheid van een tuchtrechtelijke afdwinging ervan.

Een tuchtrechtelijke aansprakelijkheid is niettemin noodzakelijk voor een volledige responsabilisering van de journalisten. Naast zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de burgers en de Staat dient de journalist tegelijk verantwoordelijk te zijn ten opzichte van de journalisten. Deze drievoudige aansprakelijkheid bestaat reeds voor talrijke andere

⁷³ Hof Mensenrechten, arrest Handyside van 7 december 1976, *Publ. Cour eur. D.H.*, Serie A, nr. 24, § 49.

⁷⁴ Hof Mensenrechten, arrest Observer en Guardian van 26 november 1991, *Publ. Cour eur. D.H.*, Serie A, nr. 216, § 59.

⁷⁵ Artikel 10 § 2 vereist drie voorwaarden voor een geoorloofde inmenging in de vrijheid van meningsuiting: de beperking moet bij de wet voorzien worden; ze moet een in artikel 10 § 2 vermeld rechtsgoed nastreven; en ze moet in een democratische samenleving nodig zijn (proportionaliteit).

beroepsgroepen zoals o.a. advocaten, rechters, architecten, geneesheren. De tucht is de zaak van de journalisten zelf. Zelfregulering moet daarom leiden tot het opbouwen van een deontologie die dwingend is voor alle leden van het beroep. Wezenlijk is ook dat het tuchtorgaan deze deontologie effectief kan afdwingen. Zoals Chazal de Mauriac het formuleerde bij de openingsrede van het Hof van Beroep te Dijon: “*une presse forte, libre et rigoureuse dans sa déontologie est un pilier essentiel de la démocratie; une presse timorée, asservie ou mercantile est toujours la marque d’une décadence*”.⁷⁶

De journalist heeft steeds meer verantwoordelijkheden. Het publiek beeld van de pers hangt af van het verantwoordelijkheidsgevoel van haar journalisten. De persvrijheid hangt er eveneens van af. Zo een louter morele verantwoordelijkheid van de journalisten onontbeerlijk is, is ze tevens onvoldoende. Ze moet gekoppeld worden aan een tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid. Een Orde van journalisten vervult deze doelstelling. De druk om zijn beroep behoorlijk uit te oefenen moet van binnen af komen. Zelfregulering en de wijsheid die daarvan uitgaat, zijn in een beroepsgroep ongetwijfeld noodzakelijk, stelde Vandenberghe.⁷⁷ Evenwel kan zelfregulering enkel de persvrijheid ten goede komen als de betrokkenen daaraan meewerken. Dat is noodzakelijk voor het gezag van en het vertrouwen in een Orde van journalisten.

2.3. De grondslagen en de grondwettelijkheid van de Orde van journalisten

Mijn voorstel tot oprichting van een Orde van journalisten steunt op drie gronden: artikel 10 E.V.R.M., artikelen 19 en 25 G.W. (1994) en de Resolutie van de Raad van Europa betreffende de massamedia.

2.3.1. Artikel 10 E.V.R.M.

De voornaamste juridische grondslag van mijn voorstel ligt in artikel 10 E.V.R.M. en niet in artikelen 19 en 25 G.W. (1994). Laatstgenoemde artikelen zijn immers in zeer absolute termen geformuleerd en bieden de soepelheid van artikel 10 E.V.R.M. niet. Ze lijken meer beschermend.⁷⁸ Een ander voordeel is dat er een omvangrijke rechtspraak van de Europese instellingen bestaat met betrekking tot artikel 10 E.V.R.M.

Paragraaf 1 van artikel 10 E.V.R.M. stelt het beginsel voorop dat eenieder recht heeft op vrijheid van meningsuiting en legt de Verdragsluitende Staten

⁷⁶ Aangehaald door G. DE LEVAL, “La justice civile et la presse”, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, p. 119, voetnoot 71.

⁷⁷ Tussenkomst van VANDENBERGHE in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, p. 259.

⁷⁸ Artikel 53 E.V.R.M. dient misschien toegepast te worden.

een verbod van willekeurige inmenging op. Paragraaf 2 stelt de voorwaarden van geoorloofde inmenging in de vrijheid van meningsuiting. Twee elementen moeten hierbij in aanmerking worden genomen.

Ten eerste bepaalt artikel 10 § 2 E.V.R.M. dat de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting plichten en verantwoordelijkheden met zich meebrengt. Het E.V.R.M. erkent derhalve expliciet dat de journalisten in het kader van de uitoefening van de persvrijheid verantwoordelijk moeten zijn. De omvang van zijn vrijheid is beperkt door zijn plichten en verantwoordelijkheden, waartoe de deontologische regels van zijn beroep behoren.

Ten tweede voorziet artikel 10 § 2 E.V.R.M. in beperkingmogelijkheden mits inachtneming van bepaalde voorwaarden. De formulering is zeer ruim: “formaliteiten”, “voorwaarden”, “beperkingen” en “sancties”. Artikel 10 § 2 maakt het onderscheid niet tussen preventieve en repressieve maatregelen. “Formaliteiten”, “voorwaarden” en “beperkingen” verwijzen immers naar preventieve maatregelen.⁷⁹ Op zichzelf dus verbiedt het E.V.R.M. preventieve maatregelen niet in tegenstelling tot de Belgische grondwet.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft dit standpunt goedgekeurd maar ook genuanceerd: *“L’article 10 de la Convention n’interdit pas en elle-même toute restriction préalable à la publication. En témoignent les termes “conditions”, “restrictions”, “empêcher” et “prévention” qui y figurent (...). De telles restrictions présentent pourtant de si grands dangers qu’elles appellent de la part de la Cour l’examen le plus scrupuleux.”*⁸⁰

De toetreding tot een Orde van journalisten zou een formaliteit of voorwaarde uitmaken voor de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting. Om geoorloofd te zijn moet die inmenging beantwoorden aan de vereisten van paragraaf 2 van artikel 10 E.V.R.M. (bij wet voorzien, wettig doel, nodig zijn in een democratische samenleving). Vooral laatstgenoemde vereiste doet problemen rijzen: er moet immers een dwingende sociale behoefte⁸¹ bestaan die de preventieve maatregel verantwoordt. De Verdragsluitende Staten beschikken over een appreciatiemarge om te bepalen wat nodig is in hun samenleving om een bepaald wettig doel te bereiken (in dit geval bijvoorbeeld bescherming van de rechten van anderen of gezag en onpartijdigheid van de rechterlijke macht). Naar gelang de concrete omstandigheden kan de

⁷⁹ Zie M.F. RIGAUX, “La licéité des restrictions et des interventions préventives. Quelques réflexions”, *Rev. Trim.D.H.*, 1993, pp. 57-67.

⁸⁰ Hof Mensenrechten, arrest Observer en Guardian van 26 november 1991, *Publ. Cour eur. D.H.*, Serie A, nr. 216, § 59.

⁸¹ Zie Hof Mensenrechten, arrest Handyside van 7 december 1976, *Publ. Cour eur. D.H.*, Serie A, nr. 24, § 48; Hof Mensenrechten, arrest Sunday Times van 26 april 1979, *Publ. Cour eur. D.H.*, Serie A, nr. 30, § 59.

inmenging al dan niet verantwoord zijn. Het Europees Hof oefent een marginale toetsing uit.⁸²

Ook al hangt de goorloofdheid van een Orde van journalisten van deze toetsing af, artikel 10 E.V.R.M. laat toe dat de Verdragsluitende Staten bepaalde maatregelen nemen die preventief de uitoefening van de persvrijheid beperken, teneinde een bepaald rechtsgoed te waarborgen. In die zin maakt het een grondslag voor een Orde van journalisten uit.

2.3.2. Artikelen 19 en 25 G.W. (1994)

Artikel 19 G.W. (1994) waarborgt de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd. Artikel 25 G.W. (1994) bepaalt dat de drukpers vrij is en dat de censuur nooit kan worden ingevoerd. Uit beide bepalingen blijkt duidelijk dat de grondwet op een absolute wijze alle preventieve maatregelen verbiedt.⁸³

De grondwet beperkt daarom de draagwijdte van artikel 10 § 2 E.V.R.M. die preventieve maatregelen onder bepaalde voorwaarden toelaat. Ongrondwettig is dus: de verplichte toetreding tot een Orde van journalisten teneinde de persvrijheid uit te oefenen. Daarentegen is een vrije orde van journalisten verenigbaar met de grondwet. De toetreding maakt geen preventieve maatregel uit aangezien de journalist vrij is zich aan te sluiten bij de orde zonder dat die toetreding een voorwaarde is voor de uitoefening van de persvrijheid. Artikelen 19 en 25 G.W. zijn in dit geval onaangetast.

2.3.3. De Resolutie van de Raad van Europa betreffende de massamedia⁸⁴

Een politieke grondslag van de orde van journalisten ligt in de Resolutie van de Raad van Europa. In tegenstelling tot de twee juridische grondslagen erkent de Resolutie uitdrukkelijk het recht voor het journalistieke milieu om zichzelf te reguleren. De Resolutie is geen juridische bindende norm doch enkel een politieke verklaring van een gezaghebbende instantie in Europa. Dat neemt niet weg dat de Europese Staten zich hebben geëngageerd de zelfregulering van de journalistiek te erkennen, hetgeen een oprichting van een orde van journalisten niet uitsluit.

⁸² J. VELAERS, *o.c.*, nr. 355, p. 349.

⁸³ A. ALEN, *o.c.*, nr. 626, p. 599; J. VELAERS, *o.c.*, nr. 90, pp. 117-118.

⁸⁴ Les médias dans une société démocratique, 4e Conférence ministérielle européenne sur la politique des communications de masse, tenue à Prague les 7-8 décembre 1994, doc. du Conseil de l'Europe MCM(94)2, aangehaald door J. VELU, "Présomption d'innocence et secret de l'instruction – Vermoeden van onschuld en onderzoeksgeheim", in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, pp. 28-30.

2.4. Invulling van het concept

Mijn voorstel bestaat erin een zelfregulering tot stand te brengen. Zelfregulering moet in eerste instantie aan de journalisten zelf toekomen. Het vereist dus het begrip “journalist” te bepalen. Zelfregulering houdt eveneens in dat een deontologie opgebouwd wordt en dat deze regels afgedwongen worden door bevoegde instanties. Een orde van journalisten lijkt mij deze doelstellingen behoorlijk in acht te nemen. De toetreding tot deze orde is vrij en moet gekoppeld worden aan het toekennen van bepaalde voordelen.

2.4.1. De titel van journalisten

Er bestaat reeds een wet die de titel van beroepsjournalist erkent en beschermt.⁸⁵ De titel van journalist zelf dient beschermd te worden door het onderscheid in te voeren tussen journalist en niet-journalist. Het belang van de pers voor een democratische samenleving, zoals bevestigd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, verantwoordt dit onderscheid.

Aan de bestaande voorwaarden van de wet van 1963 moeten bijkomende vereisten toegevoegd worden. Ten eerste een diplomaveerste: het is ondenkbaar dat een pers van kwaliteit uitgeoefend wordt zonder bijzondere kennis.^{86 87} Ten tweede de naleving van onder ede aanvaarde deontologische regels: met de eedaflegging zou er een grondslag zijn voor bepaalde tuchtrechtelijke sancties in geval van overtreding van de deontologie.

Deze toevoeging heeft tot doel de kwaliteit en het gezag van een Orde van journalisten te verhogen, en dus ook onrechtstreeks de effectiviteit ervan. Het schrijven in een dagblad moet vrij blijven, maar de titel van journalist moet voorbehouden worden aan bepaalde personen die onderworpen zijn aan strikte regels en die in voorkomend geval voor hun verantwoordelijkheid moeten staan. Zodoende kan de pers een kwaliteitslabel krijgen. Het publiek is dan in staat gesteld een “kwaliteitsproduct” in kennis van zaken te kiezen.

De toetreding tot een Orde van journalisten moet gepaard gaan met het toekennen van bepaalde voordelen. Deze voordelen beogen de uitoefening van de persvrijheid te vergemakkelijken. Men kan bij voorbeeld melden:

⁸⁵ Wet 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist.

⁸⁶ Zie in het algemeen J.-P. HAESAERT, *Het statuut van de dagbladpers in België*, Gent, Drukkerij Erasmus, 1938, p. 53; P. DUMEZ, “Grenzen aan de journalistieke vrijheid”, *R.W.*, 1975-76, p. 914; in het kader van de gerechtsverslaggeving D. D’HOOGHE, “Het proces van de pers over het proces”, *R.W.*, 1993-94, p. 945.

⁸⁷ Hierbij rijst evenwel de problematiek van de bevoegdheidsverdeling tussen federale en gemeenschappelijke overheden inzake onderwijs, zoals aangestipt in J. CLEMENT en M. VAN DE PUTTE, *o.c.*, p. 19.

voorrang⁸⁸ persconferenties bij te wonen en persfaciliteiten te gebruiken (telex, tekstverwerkers, faxen)⁸⁹, gratis openbaar vervoer, toegang tot bepaalde documenten⁹⁰, ... Het toekennen van deze faciliteiten aan de journalisten moet echter niet leiden tot een discriminatie in de zin van artikelen 10 en 11 G.W. (1994). Velaers stelt terecht dat “de selectieve toekenning van rechten en faciliteiten op het journalistieke vlak mogelijk is voorzover het gaat om rechten en faciliteiten die eenieder niet reeds kan laten gelden krachtens de grondwet of de internationale verdragen”.⁹¹ Daartoe behoort bij voorbeeld het bronnengeheim. Voor het overige is een selectieve toekenning des te meer verantwoord zo aan de titel van journalist een hoge graad van kwaliteit wordt gehecht⁹².

2.4.2. Deontologie en afdwinging van deontologie

Het opbouwen van een deontologie is het uitvloeisel van de zelfregulering. De deontologie ontstaat niet alleen uit de door de journalisten onderling afgesproken gedragsregels maar ook uit de beoordeling van concrete omstandigheden. Deontologische normen moeten derhalve ook voortvloeien uit de rechtspraak van een deontologisch rechtscollege.

Een deontologisch rechtscollege moet bevoegd zijn om tuchtrechtelijke geschillen op een onafhankelijke en onpartijdige wijze te beslechten. De afdwinging van de beroepsregels moet in eerste instantie toekomen aan de journalisten zelf. De afdwinging impliceert tegelijk dat dit college de bevoegdheid wordt toegewezen sancties op te leggen in geval van overtreding van de deontologische regels. Niet alleen lichte morele sancties zoals de blaam of de terechtwijzing, doch ook zwaardere sancties zoals schorsing of vervallenverklaring van de titel van journalist. De journalist moet een dubbele aanleg genieten (bij voorbeeld deontologische raad in eerste instantie en deontologische raad van beroep in hoger beroep). De deontologische rechtscolleges moeten een rechtsprekende functie bekleden, maar ze moeten samengesteld worden uit journalisten die gekozen zijn om reden van hoge

⁸⁸ De selectieve toekenning van een recht van voorrang aan de erkende journalisten is verantwoord door de schaarste van de beschikbare middelen. Conferentiezalen zijn soms zeer smal en persfaciliteiten zeer beperkt; het aanbod moet op de efficiëntste manier verdeeld worden. De kwaliteitslabel van de titel van journalist verantwoordt de voorrang van de erkende journalisten.

⁸⁹ Voorbeelden van J. VELAERS, “Vrijheid en verantwoordelijkheid: twee grondwettelijke waarden. Enkele beschouwingen over de artikelen 25 en 150 van de Grondwet”, in *Justitie & Media, Referaten van het Colloquium georganiseerd door de Senaatscommissie van Justitie op 7, 8 en 9 december 1995, o.c.*, p. 97.

⁹⁰ Men dient artikel 32 G.W. (1994) in acht te nemen. Deze bepaling kent ieder een recht toe om bestuursdocumenten te raadplegen. Een selectieve toekenning is derhalve verboden. Niettemin strekt deze bepaling niet tot alle documenten van de overheid. Artikel 1 Wet Openbaarheid Bestuur verwijst naar de federale administratieve overheden, als bedoeld in artikel 14 R.v.St.-Wet, hetgeen de rechterlijke documenten uitsluit. Onder zeer strikte voorwaarden zou men derhalve kunnen denken aan een inzage recht van journalisten in bepaalde processtukken.

⁹¹ J. VELAERS, *o.c.*, p. 97.

⁹² *Ibid.*

graad van bekwaamheid en van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Ze voeren een procedure ten gronde.

Aangezien een tuchtrechtelijke sanctie verregaande gevolgen kan hebben, moet de journalist over de mogelijkheid van een rechterlijk toezicht beschikken. Deze taak zou mijn inziens moeten worden voorbehouden aan een cassatierechter die enkel bevoegd zou zijn om een legaliteitstoezicht uit te oefenen. Deze rechter zou voornamelijk de naleving van de procedurele waarborgen nagaan. Wat de correcte toepassing van de deontologische regels betreft, zou de cassatierechter moeten optreden in geval van kennelijk onjuiste toepassing. Deze rechter zou derhalve over een marginaal toetsingrecht van de naleving van de deontologie beschikken. Deontologie moet immers de zaak van de journalisten blijven. Wat de procedure voor de deontologische colleges betreft, zou de cassatierechter over een volle rechtsmacht beschikken. De cassatierechter zou er onder andere voor zorgen dat de waarborgen van een eerlijk proces (artikel 6 E.V.R.M.) geëerbiedigd zijn. Een tuchtrechtelijk geschil kan immers beschouwd worden als een “geschil betreffende burgerlijke rechten en verplichtingen”.

Het Hof van cassatie zou de rol van cassatierechter kunnen vervullen.⁹³ Deze instantie verenigt alle garanties van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Met het oog op de efficiëntie van de voorziening in cassatie zou de wetgever kunnen voorzien in de benoeming van gespecialiseerde raadsheren in informatierecht bij het Hof van cassatie of het oprichten van een bijzondere kamer die uitsluitend bevoegd zou zijn voor de behandeling van de voorzieningen in cassatie tegen de beslissingen van de deontologische rechtscolleges.

Algemeen besluit

Artikel 139 G.W. (1831) vormde het uitgangspunt van mijn uiteenzetting. De grondwetgever van 1831 stipte destijds de hoogdringende behoefte aan wetgevende normen aan teneinde het functioneren van de pers te organiseren. Ook al is deze bepaling in 1971 opgeheven, ze behoudt haar volledige kracht.

Hoger heb ik de nadruk gelegd op het belang van de persvrijheid en van de pers voor een democratische samenleving. Al lang is men daarvan bewust. Voorstellen werden reeds geformuleerd in 1937. Ze overwogen de oprichting van een Orde van journalisten als het “doelmatigste werktuig”. De bedoeling was het statuut van de journalisten te verbeteren en dus ook de kwaliteit van de pers te verhogen. Na de Tweede Wereldoorlog verkoos de politieke wereld liever het persoonlijke statuut van de journalist te reglementeren. Over het idee van een Orde van journalisten werd enkel in de rechtsleer gedebatteerd. In

⁹³ Zo volgt men het voorbeeld van de orde van advocaten. Artikel 477, lid 3 Ger. W. voorziet immers in een voorziening in cassatie tegen de beslissing van de tuchtraad van beroep.

1995 ontplofte de Agusta-granaat. Deze klap maakt de politieke wereld opnieuw wakker over de problematiek. In het kader van een veelkleurige verzameling gebeurde een gedachtewisseling tussen de verschillende polen van het spanningsveld. De toenmalige Minister van Justitie noteerde geïnteresseerd het idee van een Orde van journalisten. Tot de dag van vandaag moet men evenwel vaststellen dat geen stap in die richting werd gezet.

De publicatie van lijsten van veroordeelde pedofielen in verschillende Europese dagbladen zet de deur ruim open voor het debat en de uitwerking van de onderzochte pistes...